

Risker och konsekvenser vid avveckling av Stiftelsen Läns museet Västernorrland – kompletterande perspektiv inför kommande beslutsanalys

Underlag till beslutsfattare inför kommande beslutsanalys

Till: Samtliga berörda beslutsfattare: Regionstyrelsen och regionfullmäktige i Region Västernorrland samt kommunstyrelsen och kommunfullmäktige i Härnösands kommun

Innehåll

Sammanfattning (centrala utgångspunkter)

1. Juridisk risk – oklart och oprövat rättsläge
2. Särskilt om hänvisningen till § 37
3. Personligt och politiskt ansvar
4. Myndighetsläget – inget stöd för genomförbarhet
5. Strategisk risk – underlagets begränsningar
6. Strategisk iakttagelse – selektiv tolkning av myndighetsyttranden
7. Ekonomisk risk – osäker och otillräckligt belyst
8. Kulturarvsrisk – långsiktiga och irreversibla effekter
9. Systemrisk – förändrad styrningslogik
10. Den avgörande rättsliga frågan
11. Rekommenderad fortsatt hantering

Slutbedömning

Sammanfattning (centrala utgångspunkter)

Det förslag som nu bereds innebär inte enbart en organisatorisk förändring.

Det innebär:

- ett ingrepp i en självständig juridisk person
- ett övertagande av kulturarvstillgångar med särskilda rättsliga förutsättningar
- ett ökat politiskt ansvar för en verksamhet som idag är organisatoriskt avskild från kortsiktig styrning

Sammantaget innebär detta betydande juridiska, ekonomiska och kulturpolitiska risker.

Det avgörande är följande:

Det finns i nuläget inte något klarlagt rättsligt stöd för att genomföra den föreslagna avvecklingen.

Flera centrala rättsfrågor är fortfarande oprövade.

1. Juridisk risk – oklart och oprövat rättsläge

Centralt

- En stiftelse saknar ägare
- Stiftelsebildare har inte fri rådighet över tillgångarna i ett länsmuseum
- Grundläggande förändringar kräver rättslig prövning enligt stiftelselagen

Aktuellt läge

Den föreslagna processen förutsätter att:

- stiftelsen kan avvecklas
- tillgångar kan överföras
- verksamhet kan omorganiseras

Detta sker i ett läge där:

- rättsläget inte är slutligt prövat
- centrala frågor kring stadgar och beslutsordning inte är klarlagda

Konsekvens

Beslut i detta läge riskerar att:

- helt eller delvis sakna rättsverkan
- ifrågasättas i efterhand
- leda till rättsliga prövningar och fördröjningar

2. Särskilt om hänvisningen till § 37

Regionförvaltningens nu aktuella beslutsunderlag bygger i väsentlig del på att § 37 i de ursprungliga stadgarna kan användas som grund för avveckling.

Detta aktualiserar flera grundläggande frågor:

- om bestämmelsen överhuvudtaget är tillämplig i nuvarande rättsläge
- hur den förhåller sig till senare stadgeändringar
- om dess förutsättningar (ändamålsupphörande eller väsentligt förändrade förhållanden) faktiskt är uppfyllda

Dessa frågor är **inte rättsligt prövade**.

Konsekvens

Beslut i detta läge riskerar att:

- helt eller delvis sakna rättsverkan
- ifrågasättas rättsligt
- leda till fördröjningar och omprövningar

3. Personligt och politiskt ansvar

Beslutsfattare behöver beakta att:

- ansvar inte kan delegeras genom hänvisning till tjänstemannaunderlag
- beslut fattas på eget politiskt mandat

Risker uppstår om beslut grundas på:

- ofullständigt juridiskt underlag
- oklara premisser
- ej verifierade antaganden

Detta kan leda till:

- efterhandskritik
- granskning (revision, media, tillsyn)
- ett tydligt politiskt ansvar för beslutets konsekvenser

4. Myndighetsläget – inget stöd för genomförbarhet

Det är av central betydelse att:

- **Kammarkollegiet inte har tagit ställning till avvecklingens laglighet**
- **Tillsynsmyndigheten inte har prövat förutsättningarna för avveckling**

Kammarkollegiet har uttryckligen klargjort att man inte tar ställning till gällande föreskrifter eller åtgärder utan en formell ansökan.

Samtidigt har följande framkommit:

- Ändringsförbehållet i § 36 framstår som giltigt i länsmuseets kommunikation med Kammarkollegiet och dess juridiske företrädare Susanne Reuterswärd
- Frågan bör prövas genom formell anmälan och registreringsprövning

Detta innebär att **det rättsliga läget inte är fastställt.**

Varken Kammarkollegiet eller tillsynsmyndigheten (Länsstyrelsen Norrbotten)

Har alltså i nuläget:

- prövat eller fastställt att förutsättningarna för avveckling är uppfyllda
- tagit ställning till om den föreslagna processen är förenlig med stiftelserätten
- klargjort hur tillgångar kan disponeras i en sådan process

5. Strategisk risk – underlagets begränsningar

Tillgängligt underlag präglas i nuläget av:

- oklara juridiska utgångspunkter
- begränsad konsekvensanalys
- antaganden om effekter som inte fullt ut verifierats

Samtidigt framgår av regionförvaltningens eget underlag att ”rättslig prövning kan bli nödvändig och att processen i så fall kan fördröjas”, vilket i sig belyser att rättsläget inte är slutligt klarlagt.

6. Strategisk iakttagelse – selektiv tolkning av myndighetsyttranden

Regionförvaltningens linje bygger i praktiken på en tolkning av tidigare myndighetsuttalanden som stöd för avveckling.

Det är dock viktigt att notera:

Regionförvaltningens linje bygger på ett selektivt utnyttjande av ett yttrande som inte ger dem mandat.

Varken Kammarkollegiet eller tillsynsmyndigheten har:

- bekräftat att avveckling är möjlig
- godkänt den föreslagna processen
- tagit ställning till hur tillgångar kan disponeras

7. Ekonomisk risk – osäker och otillräckligt belyst

Det framförs att en omorganisation kan ge samordningsvinster.

Samtidigt framgår att:

- övergången medför initiala kostnader
- vissa intäktsflöden förändras
- effekter uppstår först på längre sikt

I nuläget saknas en samlad, verifierad och transparent redovisning av:

- totala kostnader för övergången
- långsiktig finansieringsmodell
- konsekvenser för fastigheter, underhåll och magasin
- påverkan på kompetensförsörjning

Vid en avveckling övertar region och kommun:

- hela kostnadsansvaret
- hela risken
- hela underhålls- och investeringsbehovet

Detta innebär att frågan inte enbart gäller effektivisering, utan även riskfördelning.

8. Kulturavsvrisk – långsiktiga och irreversibla effekter

Museiverksamheten omfattar:

- oersättliga samlingar
- långsiktigt uppbyggd kunskap
- kulturmiljöarbete med fleråriga och ofta decennielånga perspektiv

Sådan verksamhet förutsätter:

- kontinuitet
- stabilitet
- tillgång till specialiserad kompetens

Vid större organisatoriska förändringar finns risk för:

- kompetensförlust
- avbrott i förvaltningskedjor
- försvagad långsiktig kunskapsuppbyggnad och kapacitet

Dessa effekter kan vara svåra eller omöjliga att återställa.

9. Systemrisk – förändrad styrningslogik

Stiftelseformen innebär en särskild konstruktion för att:

- möjliggöra långsiktighet
- skapa organisatorisk stabilitet
- avskärma verksamheten från kortsiktiga förändringar

Vid övergång till förvaltning:

- integreras verksamheten i ordinarie budgetprocess
- blir den föremål för årliga prioriteringar
- förändras styrnings- och ansvarsförhållanden

Detta kan påverka:

- planeringshorisonter
- resursstabilitet
- verksamhetens långsiktiga förutsättningar

10. Den avgörande rättsliga frågan

Den rättsligt avgörande och centrala frågan är inte organisatorisk.

Den är följande:

- om stiftelsens ändamål inte längre kan uppfyllas
- eller om förutsättningarna för stiftelsen väsentligen har förändrats

Detta är den rättsliga prövningsgrund som ytterst avgör om en avveckling överhuvudtaget är möjlig.

Denna fråga är i nuläget inte klarlagd i underlaget.

11. Rekommenderad fortsatt hantering

Mot bakgrund av ovanstående framstår det som rimligt att innan beslut:

a). Säkerställa en fullständig rättslig prövning av:

* stadgar och ändringsförutsättningar

* beslutsordning

* möjligheten till avveckling

b). Ta fram en oberoende och transparent konsekvensanalys av:

* ekonomi

* organisation

* kulturarv

c). Klargöra:

* om och under vilka förutsättningar åtgärden är genomförbar

Slutbedömning

Det som nu föreslås framstår i nuläget som:

- juridiskt oklart
- ekonomiskt osäkert
- organisatoriskt och kulturpolitiskt långtgående

Att fatta beslut innan dessa frågor är klarlagda innebär att ta ansvar för konsekvenser som inte är fullt utredda – och som i vissa fall inte är möjliga att korrigera i efterhand.